

Pozdní doba a tzv. nihilismus [ETF UK]

Ladislav Hejdánek

This is a part of the original document:

[Pozdní doba a tzv. nihilismus \[ETF UK\]](#)

jedná se o část původního dokumentu:

[Pozdní doba a tzv. nihilismus \[ETF UK\]](#)

◆ přednáška, česky, vznik: 21. 3. 1997

◆ lecture, Czech, origin: 21. 3. 1997

Pozdní doba a tzv. nihilismus [ETF UK] [1997]

[strojový, neredigovaný přepis – model Gemini 3 (flash/pro) – únor 2026]

--- (s1_cleaned.flac) ---

Jiný hlas: *Nihilismus* 21. 3. 97.

Hejdánek: On nevybíral z hlediska *systematického*, on vybíral z hlediska *literárního*. Tak aby to bylo pěkně napsané, aby to oslovovalo, aby se to hezky četlo. To je úplně jiné, to je něco, co v takovém úplně jiného druhu způsobu psaní najdete u Vaculíka, který má myšlenky hrozné a neobyčejně pěkně umí říct. Takže u Nietzscheho to není takhle, ten má myšlenky, jo, taky má hrozné, ale velké. Kdežto Vaculík má myšlenky, které můžete slyšet po hospodách, ale tam jsou blbě řečeny, takže hned vidíte, že to je blbost. A Vaculík to dovede říct tak, že se dokonce začnete zamýšlet.

Viděli jsme, jak Nietzsche má za to, že přichází něco, co si lidé vůbec neuvědomují. A teď tadyhle je výklad, jak to přichází. *Der Nihilismus steht vor der Tür*. *Nihilismus* stojí před dveřmi. A odkud přichází tento z nejnepříjemnějších, z nejděsivějších všech hostů? To je první věta. Tady máte teď něco, co je dvojmyslné. Když k vám někdo přichází a už stojí před dveřmi, tak to znamená, že tady byl už dřív, jenom ne u vás. On přichází k vám, ale on tady je. To je taková divná *metafora*. A on tady říká v tom, co jsem před chvílí četl, že líčí dějiny příštích dvou století. Vidíte, že my máme v jazyce jakousi nevyjasněnost, jak je to s časem. Když přichází budoucnost, tak to je něco, co tady ještě není. Tak co s tím? Je to něco, co tady ještě není, ale stojí to před dveřmi? Ale jak to může stát před dveřmi, když to tady není? Před dveřmi může stát jenom někdo, kdo je.

A na druhé straně, jestliže skutečně *nihilismus* přichází, je před dveřmi, tak to znamená, že už tady je. A kde je? Hned vidíte jakousi nejasnost a Nietzsche ji má rád. To není nedostatek, on si s tím rád hraje. On říká něco a s takovým zájmem sleduje, jestli to lidé dobře pochopí. Když čtete *Zarathustru*, tak tam pořád vidíte, jak lidé nic nechápou. Jak ten Zarathustra něco řekne a oni nevědí, co to znamená, nepochopí, co řekl. Nejenom že si toho nevšimnou, i když si všimnou, tak oni to pochopí špatně. Takže v tom *Zarathustrovi* Nietzsche vytváří jakýsi obraz sebe samotného. On ví, že je čten, že jeho věci vycházejí, ale je stále více vyděšen tím, jak mu nikdo nechce rozumět. A on to reflektuje a to je ten vlastní důvod, proč volá po novém člověku, který už bude rozumět, protože tohleto je *massa perditionis*, nikdo ho neposlouchá, nikdo mu nerozumí. A protože mu nikdo nerozumí, tak proč by se namáhal? Tak jim to řekne tak, aby mu lidé tleskali, i když nevědí, co říká.

Proto tam máte tolik dvojmyslů. Jako například v tom: *nihilismus* stojí před dveřmi. To je nádherný obrat, ale zároveň tam máte vnitřní rozpor. Protože *nihilismus* je to, co přichází, to znamená to, co není, anebo je to to, co tady je, ale pak to nemůže přicházet. Co to je, to přicházení? Tady z toho myslím, že je úplně jasné to, co jsem už řekl předtím, že tady nejde o popis *ontologického* nebo *ontického* lépe dění, nýbrž jde o *fenomén nihilismu*. To jest, jak se *nihilismus* stává zjevným. Kde jsou kořeny, to nám za chvíli bude ukazovat, a ty jsou v minulosti. Ale to, co tady teď se děje, to je to vyjevování něčeho, co tady už je nějaký čas. Ne odnavždy.

Nebezpečí nepochopení je několikeré a jeden z těch druhů nepochopení je, že vlastně, a to je to, co si lidé hodně vybírají nebo vybírali a možná i dnes vybírají z toho odkazu Nietzscheho, že toto je naše situace, že my žijeme v *iluzi* a my teď musíme prohlédnout, že to jsou *iluze*, že nic není, a kdyby něco bylo, že to nemůžeme vyslovit, a i kdybychom to vyslovili, tak nám nikdo nebude rozumět. Víte, kdo to řekl? To řekl jeden z velikých *sofistů* řeckých. A to je ten *nihilismus*. Nic není. Ale to znamená v tom řeckém smyslu, když se řekne nic není, to znamená nejsou *archai* a není ani zdání, není nic. A platí to pro všechny doby, protože čas nehraje roli.

U Nietzscheho je to úplně jinak. Tam, když říká, že *nihilismus* stojí před dveřmi, tak to je děj. A i když to pak vyloží tak, že je to *nihilismus*, který začíná někdy, tak to není *nihilismus*, který začíná od počátku světa, nýbrž má určitou *historickou* formu začátku. Někde je ten začátek. A ten začátek daleko předchází tomu, než se stane něčím zjevným. Čili také to vyjevování je dějem, je *historií*, která někde začíná. Ale vyjevováním nezačíná to, co se vyjevuje. To, co se vyjevuje, je daleko starší, ale není to věčné. Ta chyba

je, že *nihilismus* je většinou lidí, pokud jsou mu nakloněni, anebo naopak, pokud ho kritizují, brán jako *metafysická* záležitost, že buď je smysl, nebo není smysl žádný. Ale Nietzsche ukazuje, že přichází cosi, co ohrožovalo smysl. Ale i smysl sám nějak musí přicházet.

To všechno musíme chápat v jakémsi časovém rozvrhu a jako děj. Tedy není to tak, že buď je, nebo není tento svět smysluplný nebo nesmyslný, buď má smysl, nebo nemá. Ne, on může třeba začít v tom, že nemá smysl a začne mít smysl. A my se musíme ptát, kde začíná ten smysl. A nemůžeme říct, že ten smysl je pouhá *iluze*. V tomto smyslu také *nihilismus* není pouhá *iluze*. To není jenom dojem. To není jenom pocit a Nietzschemu nejde o to, co si lidé myslí, že pociťují, jakou mají náladu. Ne, to je host, který přichází. Musíte to takhle, takhle vidět. Je to host, který přichází. A je to host, který přichází z budoucnosti, a najednou se ukáže, že s ním ale vlastně přichází také z minulosti. Je to host, který má začátek a konec. Je to host, který představuje nebezpečí, které ale není nekonečné. Je to nebezpečí, kterému můžeme propadnout v té době, kdy vrcholí, ale když mu nepropadneme, tak my přežijeme toto nebezpečí. To je v tom obraze, v té metafoře, že přichází děsivý host, jeden z nejděsivějších hostů, kteří mohou přijít. Je to host, to není pán. Je to host, divný host.

A teď zase, já jsem vám už minule říkal, že v Nietzscheovi je stále třeba dávat pozor na jakési brnkání na biblické motivy. A my přece víme, co to je, když přijde host. Kam přišli hosté? Těch případů je celá řada, ale Lot. Tam přišli hosté a chtěli vyvést Lota a jeho rodinu, chtěli vyvést z toho nebezpečí. Tady je to host, je to náznak, ale je to host jiný. Je to host, který je děsivý. Lot se nevyděl. Lot musel trochu mít strach, když vyšel před dům a řekl: „Vezměte si, vezměte si, co chcete, ale nechte hosty, protože je třeba hostinství.“ On se nedělil hostů, on se dělil těch lidí kolem, kteří tam žili v tom městě a kteří patřili k těm, kteří pak byli zničeni, zlikvidováni. To byli ti, kteří propadli tomu zlu. Nebyli to ti... Tady najednou vidět, je to náznak a je to obráceně. Ale začíná to vypadat, že to je obráceně. Ukáže se, jestli to opravdu obráceně je. Ale to bychom museli dál, dneska se to neukáže.

Tedy odkud přichází tento nejděsivější host? A teď najednou z této pozoruhodné formulace přechází k takovému věcnému stylu a říká: výchozí bod, *Ausgangspunkt*, je omylem se domnívat, že je třeba hledat příčinu, když se ptáme, odkud přichází, že je třeba hledat příčinu v nějakých nouzových situacích sociálních nebo v jakémsi úpadku fyziologickém. On říká *Entartung*. To je termín, kterého pak používali nacisté. Slované jsou *entartete* a Židé jsou *entartet* a proto je potřeba je likvidovat. Zejména Poláky je třeba likvidovat a Rusy, nebo aspoň zatlačit hodně daleko, ale postupně stejně likvidovat. S Čechy to je trochu jinak, tam je potřeba rozlišit, kteří vlastně původně jsou Germáni a jenom se naučili z blbosti česky. Takže tam to vypadá trochu jinak. Ale *Entartung*, to je ten rasový koncept, že podobně jako vývoj jde kupředu, tak jsou jisté okrajové jevy úpadkové. A ty prostě jenom mohou škodit tomu pokroku, tomu vývoji. A ty je třeba... čili *Entartung* je velmi zatíženo zejména potom. To je fyziologické *Entartung*. To je jako když se někdo narodí s rozštěpem patra, to je *Entartung*. A něco takového může také být v morálním smyslu nebo v intelektuálním smyslu. Lidé, kteří jsou hloupí. Například taková *Entartung* je v Tyrolích, protože tam nemají jódu, tak tam je spousta idiotů. Fyziologická *Entartung*.

Ale Nietzsche říká: a to je chyba myslet si, že *nihilismus* je tady proto třeba, že kapitalismus likviduje tu dělnickou třídu, že vyvlastňuje ty zemědělce, protože nejsou schopni se uživit a jdou do města, ztrácejí kořeny a tak dále. Takovýhle *Notstand*, jak říká, nouzový stav, nemůže nic vysvětlit. A podobně nemůže nic vysvětlit ta *Entartung* fyziologická, nějaký úpadek fyziologický. A už vůbec, *gar*, a už vůbec nemůže nic vysvětlit, když si budeme stěžovat na nějakou korupci. Korupci. Neříká jakou. *Oder gar auf Korruption hinzuweisen*. Poukázat na nějakou korupci. Ať už korupci morální, ať už korupci sociální nebo jakoukoli politickou, jakou si vymyslíte, korupci. Že se něco pokazí. Naprosto ne. Tedy proč? Příčinou nemůže být něco, co se zkazilo. Příčinou nemůže být úpadek nebo nedostatek něčeho. To nemůže vysvětlit *nihilismus*. To může leccos jiného vysvětlovat, ale *nihilismus* tím nemůže být vysvětlen.

A proč nemůže? *Es ist die honneteste, mitfühlendste Zeit*. *Honnet*, *honnête*, co je poctivé, co vyžaduje náš respekt. To je *honnet*. Z francouzštiny původně, z latiny do němčiny, to je latinský výraz, přes francouzštinu do němčiny zatažený. *Honnet*. Je to čas, doba, ke které musíme mít respekt, ne ji vyložit z

nějakého nedostatku, z nějakého úpadku. A *mitfühlendste*. *Mitfühlung* je soucit. Je to nejsoucitnější. *Mitfühlendste* je nej. Nejsoucitnější, nejuctivější nebo nejpoctivější a nejsoucitnější doba. Proto také odmítá tu *Entartung*. Víte, jak je to nejasné? Není jednoduché vyložit, co ten Nietzsche... Najednou tam má takovou věc, proč to řekl? To se do toho musíme vnořit.

A teď se vrací k té otázce té nouze. Nouze duševní, tělesná, intelektuální nouze sama o sobě je naprosto neschopná přivést, vyvolat *nihilismus*.

To jest, a teď poprvé vykládá tady, ono to je ovšem dál o tom, tady to je vlastně na začátku, co to vlastně ten *nihilismus* je, pro nás poprvé, poněvadž ještě k tomu jsme se nedostali.

Čili nouze nemůže vyložit *nihilismus*. A tady v závorce *nihilismus*, co to je: to jest radikální odmítnutí hodnoty, smyslu a toho, po čem toužíme, co si přejeme. Odmítnutí hodnoty, *radikale Ablehnung von Wert, Sinn, Wunschbar*. Radikální odmítnutí hodnoty, *Wert*. Tomu říká *Abwertung* nebo *Entwertung der Werte*. Odhodnocení, znehodnocení hodnot, to je *nihilismus*.

To není pocit. Prostě ty hodnoty už nejsou. A na jiném místě to myslí tak, že je to odhodnocení nebo znehodnocení všech hodnot i těch nejvyšších, a právě těch nejvyšších. To znamená například nejvyšší hodnota je Bůh. Čili tato nejvyšší hodnota, ten Bůh jako hodnota – musíme si ihned dodat, zase je tam dvojsmysl – to není odmítnutí Boha, nýbrž odmítnutí Boha jako hodnoty. Znehodnocení Boha, který je chápán jako hodnota, zpředmětňován jako hodnota.

Takže tady vidíte, on říká, že vlastně *nihilismus* nelze vyložit jako úpadek ani jako důsledek nějaké nouze, nějakého úpadku. A důvod proč ne? Protože je to doba, která vyžaduje našeho respektu, doba, která má svou čest, svou poctivost, svou šlechtinnost, bychom mohli říct. To je prostě šlechtická doba a zároveň je to doba, která nanejvýš je soucitná.

Možná že je to trochu předčasné, když to už tady říkám, ale je otázka, kam až se dneska dostaneme, takže radši to řeknu hned. Šlechtickost, šlechtinnost, šlechtickost je cosi velkého a spojovaná se soucitem. To nás musí na něco upozornit. To znamená, není to šlechtický stav, který kašle na své poddané, nýbrž je to šlechtický stav, který má soucit s poddanými.

Tady vidíte, když si vzpomenete na to, jaký je rozdíl mezi tou dvojí láskou, která v řecké tradici se nazývá *erós* a v křesťanské tradici *agapé*. Tak tam nejde, to bylo prostě zase jedno z nepochopení, že odmítnutí *erótu* je prostě takové puritánské. Ne, to se vůbec netýká sexuality. *Erós* je láska nižšího k vyššímu. *Erós* je to, co pudí malé dítě napodobovat dospělé. *Erós* je to, co žáka pudí, aby se učil u svého učitele. Co pudí každého vědce, aby dosáhl poznání. V tomto smyslu láska k filosofii podle Platóna je *erós*, *erós filosofikos*. Je to jakási posedlost, v jejímž základu – a to si přečtete ve *Faidrovi* nebo můžete si to přečíst také v *Symposiu* – základem je vytržení, extatický stav. Je to něco podobného jako u básníka, který u vytržení básní. To není jeho výtvar, nýbrž on je tam jenom prostředníkem, on je uvytržený, on je vytržen ze svého běžného života a teď říká něco jako věstec.

To je *erós filosofikos*. Naproti tomu moudrost nebo pravdu nemůžete milovat eroticky. Proto měli Řekové jiný termín, to už je třetí slovo pro lásku, jsem tady zmínil dvě, tak toto je ještě třetí, jiné. To je *filiá*. A proto se filosofie, ta láska k moudrosti, *filosofoin*, milovat moudrost. A teď důležité je, že právě u Platóna najdete, *filaetheia* tam není, ale je tam slovo *filethein*. *Filethein* znamená totéž co *filosofoin*.

Filosofovat znamená nadevše milovat nejenom moudrost, ale milovat pravdu. To najdete v tom vlastním Sókratově výkladu v *Symposiu*, v *Hostině*. Sókratés tam mluví jako poslední a teprve pak přichází Alkibiadés a opilý Alkibiadés pak mluví o Sókratovi. Všichni ostatní předtím mluví o *Erótovi*.

Tedy toto je třeba vzít na vědomí, že i Řekové věděli, že *erós* je jenom jeden typ lásky, že kromě toho je ta *filiá*. A *filiá* je jaksí láska, která není štreberská, nýbrž která je plná odevzdání. Je to láska, která slouží. V tomto smyslu nemůžete eroticky milovat pravdu, nýbrž pouze fileticky, tou *filií*, nikoliv tím *erótem*.

A teď přichází ještě samozřejmě Řekové měli další, málo zatížený termín *agapé*, který původně neznamena lásku. Vy jste se to jistě učili, že *agapé* je spíše společenství. To jest sejít se a spolu se najíst a vzpomínat na Ježíše Krista Pána, to je *agapé*. Hody lásky, jak se tam říká, to patří, to je společenství nějaké. Ale také se to vyvíjelo a už v Novém zákoně máme mnoho dokladů toho, že můžeme *agapé*

chápat jako opak *erótu*. Zatímco *erós* je láska nižšího k vyššímu, tak *agapé* je láska vyššího k nižšímu. A to je to, co je povinností, před co je postaven každý křesťan, protože Bůh jeho miloval, tak on musí milovat bližního. A zejména toho bližního, který je na tom špatně. Milovat bližního neznamena sobě rovného, nýbrž především toho, kdo je nějakým způsobem popaden lotry a zraněn. Tam máte, kdo to je bližní. Bližní je ten, kdo se skloní k tomuto raněnému a udělá pro něho něco. To znamená ten, kdo je teď v horší situaci. A v Izajášu tam máte naprosto jasné, že co vyžaduje Hospodin, nevyžaduje žádné bohoslužby, nýbrž člověkoslužby, a to především tam, kde je někdo ponížený a uražený, jak říkal doslova *Nietzsche*: pozdvihněte potlačeného. To je ten váš bližní. Je potlačený. Ne ten, co se mu přišmrdlíte a budete chtít trošičku toho odlesku jeho slávy. To není bližní. To je *erotický* vztah. Chcete se trošku svést s někým, kdo už má své pozice, kdo už má své bohatství, a vy trošku se na tom chcete pro sebe něco přivydělat. To je *erotická* láska. A to je ta nekřesťanská, mimokřesťanská, kterou odmítá křesťanství. Taková ta uctivost k vyšším, ať už luterská k pánům, anebo prostě jenom tak, že mluvím slušně s panem seniorem. To je *erotická* láska nebo slušnost, nic jiného.

Jo, ale když je někdo předmětem tvrdé kritiky, třeba synodní rady, když synodní rada vydá jakési prohlášení o tom, že ten a ten udělal takovou a takovou věc, a svolá dokonce nějakou komisi extra, aby posuzovala, jak se ti lidé provinili, a nachází dokonce, když nenajde dost v jednacím řádu, tak udělá zvláštní usnesení. To se stalo s těmi faráři, co podepsali *Chartu* a potom se k tomu cosi vyjádřili a vyjádřili se také, jaká je situace u nás, jak tento stát zachází s křesťany a vůbec s nábožensky orientovanými lidmi. Tahle nejasnost bohužel byla. A teď prostě ti lidé byli přitaženi na veřejnou pozornost a byli označeni, a speciálně náš minulý děkan Trojan byl jmenován.

Tak prostě všichni, kteří mlčeli, tak se dopouštěli té *erotické* lásky. Protože tam bylo potřeba pozdvihnout potlačeného. Kolaborace neznamena teprve podepsat spolupráci, nýbrž kolaborace je mlčet, když potlačený je potlačován. Tady vidíte ten rozdíl. A teď tady tohle máte: *nihilismus* nemůže být vyvolán nedostatkem. Nemůže být vyvolán tím, že někdo je potlačován, že někdo je vdova nebo sirotek. To není počátek *nihilismu*.

Je to dáno do té souvislosti a najednou vám to vypadá úplně jinak. A je to ta *mitfühlendste Zeit*, je to ta nejsoucítější doba. Jak by mohl *nihilismus* znamenat, že vzniká z nějakého nedostatku? Naopak, s každým nedostatkem soucítí. To znamená, jeho kořeny musejí být v něčem jiném než v nedostatku. Neboť pak by *nihilismus* musel začínat u těch potlačených. Ale *Nietzsche* ví, a my bychom měli vědět také, že *nihilismus* nezačíná u potlačených. Ještě nevíme, v jakém smyslu *nihilismus* je spjat s tím soucitem. To je ještě pořád otevřené. Tak půjdeme dál.

Tedy žádná nouze, ani duševní, ani tělesná, ani intelektuální, nemůže být zdrojem *nihilismu*, říká *Nietzsche*. Tyto nouze – on je nepopírá –, ale tyto nouze dovolují přece vždycky ještě zcela jiné výklady, jiné interpretace. Ale přece jen to nějak s nouzí souvisí. Proto je tam „ale“ nebo „avšak“ a za tím je dvojtečka.

Ten *nihilismus* spočívá v jedné docela určité interpretaci, v jednom výkladu, v docela jediném výkladu. Ne v jakémkoli výkladu. A to znamená, ta nouze nemůže být interpretována jako nouze duševní, tělesná nebo intelektuální, protože všechny tyto nouze mohou být vyloženy různým způsobem. Ale toto musí být vyloženo jenom jedním způsobem. Jenom jeden způsob interpretace nám může ukázat, co to je *nihilismus*, a ne ho převádět na jakoukoli nouzi. Tedy to znamená, tato interpretace bude zaměřena k tomu, aby nám ukázala, jakého druhu nouze to bude. Že on vlastně neříká, že to není nouze, nýbrž že to nemůže být jakákoliv nouze, nýbrž nouze jediným způsobem, jediným možným, zcela specificky, jedinečným způsobem interpretovaná nouze. Interpretovatelná. To není jenom, že ta nouze je v té interpretaci, nýbrž pouze v této jedné interpretaci se dostaneme k té nouzi, která může eventuálně být zdrojem *nihilismu*.

Tedy jenom v docela určité interpretaci, totiž v *křesťansko-morální*, spočívá *nihilismus*. Spočívá je špatně, tam je „steckt“, vězí, dřepí, v tom je, tam je zakotven. *In einer ganz bestimmten Ausdeutung, in der christlich-moralischen steckt der Nihilismus*.

Co to znamená? A to vykládá tedy... tohle, co jsem teď tady předváděl, tak to je jako zaprvé. Teď je zadruhé. A to začíná *Der Untergang des Christentums*. To znamená úpadek, pád, rozklad křesťanství. To jsou první slova a teď o tom se teď bude mluvit. Kde se bere ten rozklad, *Untergang*, zánik? *Untergang des Abendlandes*, z toho *Untergangu*, o kterém starý Nietzsche mluví, z toho si Spengler vzal nadpis toho svého dvousvazkového díla, které kdysi bylo velmi slavné po první světové válce. Svým způsobem to znamená totéž. *Untergang des Abendlandes*, to znamená zánik Západu, to je zánik křesťanství. Západ a křesťanství jsou od sebe neodlučitelné. Že to není totéž, to víme, ale jsou od sebe neodlučitelné. Není Západu bez křesťanství, není křesťanství bez Západu dlouho. I když křesťanství samozřejmě má vnitřní motivy, důvody, velmi závažné úvahy, aby se stalo něčím, co ovládne celý svět, neboť víra přemáhá svět. Nicméně ta vázanost na Západ je podobná jako kdysi byla vázanost na Izrael. A tak jako ta vázanost na Izrael má svůj konec, tak by eventuálně mohla mít ta vázanost na *Abendland*, na Západ. To je také v pozadí.

Proč tedy ten úpadek, proč ten zánik? Má tam pomlčku, zánik křesťanství, a jenom na drobné vysvětlení: na jeho morálku, která od křesťanství je neodlučitelná.

Čili křesťanství umírá, zaniká v jeho očích a pořád myslíte – vy si můžete vkládat do křesťanství, co chcete, a být otřeseni tím, že někdo mluví o zániku křesťanství. Ale berte to historicky. Tak jako Izrael, tak je tady potom křesťanství, křesťanská církev, křesťanské církve, křesťanstvo.

A ty dějiny křesťanství jsou dosti ošklivé po mnoha stránkách. Ovšem také jsou tam některé výborné věci a tak dále, i toto musíme. A to křesťanství nehyně prostě nějakým úpadkem, že všechno má svůj počátek a pak to jde dolů. Nýbrž ono hyne na něco. Hyne na svou morálku.

A v závorce za tím je *die unablässig ist*, která je od něho neodlučitelná. To jest, je to morálka, která není jakousi nástavbou, nadstavbou, není jakýmsi dodatkem, jakýmsi přívažkem, nýbrž je to něco, co není odpáratelné od křesťanství, tak jak chápe Nietzsche.

Víte, to je důležitá věc, že mluví o morálce, protože on s tou morálkou mluví o Ježíšově vlastně nabourávání morálky. A tedy to, že ta morálka nějaká – a budeme si říkat jaká potom v jiných souvislostech –, že je neodlučitelná, neodpáratelná od křesťanství, to znamená, že to je něco z nevěrnosti Kristovu odkazu nebo Ježíšovu odkazu. Poněvadž Ježíš nabourával.

Morálka pravá, to jsou Mojžíšovy příkazy, to je morálka. Určitým způsobem ještě vypracovaná morálka, to nejsou jenom Mojžíšovy příkazy, to není jenom Tóra. A Ježíš ji nabourává. Dodržovat šabat, on relativizuje šabat. Sobota je pro člověka, ne člověk pro sobotu. Žena popadená v cizoložství má být podle Mojžíše ukamenována a Ježíš říká: kdo je bez hříchu, první hod' kamenem.

A tak dál, a víte, že těch případů je celá řada. On nabourává morálku. A teď tady říká Nietzsche, že ta morálka je od křesťanství neodlučitelná, neodpáratelná. Tam už vidíte jakýsi náznak toho, že to křesťanství bere ne jako ježíšovství, kristovství, nýbrž je to jakási *Entartung*, je to jakási odbočka, jakési znevážení toho odkazu a tak dál. To tam za tím není, ale naznačeno to je.

Křesťanství, které je – víte, že dialektická teologie přišla s tím, že z křesťanství se stala pouhá morálka. To je z Nietzscheho. I když je to vyloženo jinak. Liberální teologie, co tam zbylo z křesťanství, říká Barth, říká Brunner a další. Co z toho zbylo? Jenom to, že jsme slušní občané. My křesťané, my jsme přece slušní občané. Nekradem, nevráždíme, pokud možno necizoložíme, nebo aspoň aby to nebylo vidět.

Tak toto je, toto puritánství speciálně, to je ta morálka, která je neodpáratelná od křesťanství. A musíte si uvědomit, že když tohleto já říkám, tak mně se to zadírá. Já jsem vychován – a to je velmi prostě... já jsem skutečně, i když si to uvědomuju, já to od sebe neodpárám, já jsem puritán. Já se chovám jako puritán. Moje první myšlenka je puritánská vždycky a já ji koriguju pořád, snažím se, ale moje první reakce je puritánská. Tedy když já tohleto říkám, tak se to zadírá mně také do svědomí a do srdce. Abyste si nemysleli, že já se tady necítím jako na pranýři, když tohle vykládám.

A teď, proč ta morálka, proč ta morálka je tak osudná pro křesťanství, že křesťanství na ní hyne? Proč? No, protože ta morálka je jenom jednou složkou křesťanství. Ale je tady ještě druhá složka a to je složka, která se obrací (*wendet*), obrací proti křesťanskému Bohu.

Chápejte, že to jest s pejorativním příděchem. Proti křesťanskému Bohu. V křesťanství je cosi, co se obrací proti křesťanskému Bohu. To znamená, že ta morálka je něco, co souvisí s křesťanským Bohem. A je to míněno pejorativně. To není Hospodin, to není Bůh Ježíšův, otec Ježíšův, to je křesťanský Bůh. To je jenom jakýsi druh modly. Musíme to vyložit. To jsem říkal už, že Nietzsche je farářský syn, že se narodil na faře. To je vždycky velký problém narodit se na faře. Tak pozor na to, kdo jste se narodili na faře.

A co to je to druhé, co se obrací proti tomu křesťanskému pseudobohu? Je to smysl opravdovosti, smysl pravdivosti, *der Sinn der Wahrhaftigkeit*. A to je smysl pro opravdovost, který není cizím tělesem v křesťanství, nýbrž křesťanství ho vyvinulo do neobyčejné hloubky a výšky. Právě tohleto je dějinný význam křesťanství, že vyvinulo, rozvinulo, pozvedlo opravdovost, pravdivost do velkých výšek. *Der Sinn der Wahrhaftigkeit durch das Christentum hoch entwickelt, hoch entwickelt* nesrovnatelně s tím, jak se to povedlo kdekoli jinde. A teď se tam říká, že tento smysl pro opravdovost *bekommt Ekel vor der Falschheit und Verlogenheit aller christlichen Welt- und Geschichtsdeutung*. Tento smysl pro opravdovost, pro pravdivost, tak vysoce vypěstovaný, vykultivovaný, že dostává žaludeční potíže, že se mu dělá špatně z falešnosti a prolhanosti křesťanského výkladu světa a dějin. A to je součást křesťanství a dokonce ta velká součást, ta hlavní, ta dějinná, světodějinná součást křesťanství.

--- (s2_cleaned.flac) ---

Hejdánek: ...kdy vycházela jedna knížka za druhou, která interpretovala sekularizaci, to jest původně termín pro označení toho úsilí moderního státu dostat se z područí církve a všechno důležité učinit záležitostmi státu a tu církev z toho nějakým způsobem nejenom vyvázat, ale vykázat.

Úsilí o dominanci ve světě. A víte, že středověk vlastně v rozporu s tím také dvojmyslným nebo vícemyslným výrokem Ježíšovým v souvislosti s tím penízem: „Ukažte mi peníz, kterým platíte. Dávejte císaři to, co je císařovo a co je Božího Bohu.“ Proti tomu středověká církev chtěla říct, že Božího je všechno a že když tady je nějaký císař, tak že to císařství musí dostávat od církve, prostřednictvím církve. A proto tedy každý císař musel být pomazán v duchu starozákonním jako král.

A také král musel být, a tam už fungoval ten císař, vždycky tam musela být církev u toho, protože bez toho by to bylo neplatné. A ten boj o takzvanou investituru byl bojem o to, kdo bude vládnout. A teď se mluví o sekularizaci jako o té tendenci zbavovat stále víc církev té nadvlády a tu nadvládu svěřovat státu, respektive státům. Suverenita státu, to je něco, co je charakteristické pro vývoj evropských společností. Vymanit se z té nadvlády církve.

A teď v té době poválečné bylo spousta filosofických, zejména teologických, křesťansky orientovaných knížek, dodnes je můžete číst, kde se ukazuje, že tento sekularizační vývoj je vlastním důsledkem křesťanství, že to je plod křesťanství. Že vlastně ten pokus církve ovládat, vládnout ve světě byl napodobováním *imperia* římského, což je naprosto jasné. Proto se také, když Karel Veliký se pokusil znovu vybudovat takové velké impérium a hlásil se k odkazu římskému, tak se tomu říkalo, že to je znovu římské impérium, *Svatá říše římská národa německého*. A přitom národa německého, to byli Germáni, kteří navázali na Řím. Oni na jednu stranu ten Řím rozvrátili, ale vlastně ho pak udržovali.

Oni se většinou stali římskými občany ještě dávno před pádem Říma. Germánské vojsko bylo to nejlepší vojsko, které Řím měl, najímal ty Germány a tak dále. A Germáni, to je něco jiného, než jak tomu rozumíme dnes, ten národa německého, to jest národa geneticky, to znamená národa státu germánského. Germáni se tady chápali jako ti, kteří jsou dědici těch Římanů, poněvadž Římané už nebyli. Římané se rozptýlili asi tak, jako třeba Angličané už nejsou tím základem amerického státu ve Spojených státech amerických. To už nejsou dávno Angličané. Stále se ještě mluví anglicky a bude se mluvit, to už je tak dál, ale tam vlastně těch neanglických národností je většina a stále jich přibývá.

Podobně jako u nás bude přibývat, my se na to budeme muset připravovat, stále bude přibývat přistěhovalců a bylo by v naprostém rozporu s naším křesťanstvím, kdybychom se tomu stavěli na odpor. S tím budete mít potíže na sborech. Tendence všech usedlíků je ty nováky nepouštět, a když už, tak jim to dávat dvě tři generace najevo, že jsou to nováci a novotní a vůbec všelijací takové přistěhovalci. A to neplatí jenom ve vesnicích a v městech, to platí zejména také v církvích. Ve sborech je velmi obtížné, aby

se někdo, kdo se stal členem církve teprve během svého života, stal nějakým důstojným reprezentantem té církve. Vždycky si musí strašně dávat pozor na hubu. Nemůže mluvit jako já. Já si můžu dovolit říkat to, co říkám, právě proto, že jsem se jako evangelík narodil a mně nikdo nemůže říkat, že jsem přitáhl odněkud. Ještě tak, že jsem *entartete*, to by mohl, ale nemůže říkat, že jsem přitáhl odněkud. Chápete tohle? My musíme vědět, že příchozí je takřka posel Boží. A jinak se nehlásíme ke křesťanství. Také my jsme příchozí. My všichni jsme příchozí. My nejsme žádní domáci. Přinejmenším od Augustina každý musí vědět, že jeho základní občanství není tady. A tak ho nemůže upírat tady nikomu druhému. Tak se vrátíme ještě k tomu textu. Budu se k tomu ještě muset vrátit. Tady je tedy to důležité, že v křesťanství je cosi dvojího, co znamená to, o čem mluvil Ježíš jako o domu rozděleném. Proto to takhle staví, dům rozdělený padne. A křesťanství je dům rozdělený. Ten Bůh křesťanský je pseudobůh. Křesťané si prostě dělají nějakého svého Boha v myšlenkách, ale je to totéž, jako kdyby si ho dělali ze dřeva nebo z kamene. Je to jejich výrobek, i když ne výrobek rukou. A to znamená, co to je, Bůh jako výrobek člověka? To je odkaz na přirozenou religiozitu, přirozenou náboženskost.

V křesťanství je plno přirozené náboženskosti. Toto je to, že křesťané po věky dělali kompromis za kompromisem s přirozeným náboženstvím, s přirozenou náboženskostí, s přirozenou religiozitou. A že si teď myslí mnozí, že ta nová náboženská vlna je něco, na čem se svezou, na čem budou surfovat. A to je konec křesťanství. Na to křesťanství zahyne. A to říká Nietzsche, to říkám já taky. A já to říkám jako ten prorok, který si už teď uvědomuje, že také Ninive může být zachráněno. Ale musí se obrátit a já jsem ten, který musí to říkat tak, abyste se obrátili a abych se já obrátil. Ne jako verdikt nějaké kartárky: Karty nelžou, tak to bude. Nýbrž pokud se neobráťte, tak je s vámi konec. A obrat znamená, že přestanete být přirozeně religiózní a navazovat svou víru na přirozenou religiozitu. A nebudete tedy udržovat, budovat, udržovat ten rozdělený dům, kde na jedné straně budete pěstovat nějaké náboženské pazvuky a na druhé straně si budete říkat křesťané a budete se odvolávat na Ježíše. A ty pazvuky, to je ta morálka. Dneska už nemáme mýty jako kdysi dávno, ne, to je ta morálka, která je pro vás důležitější než svoboda křesťanova.

Proto, to je začátek toho třetího paragrafu: *Skepsis an der Moral ist das Entscheidende*. Čili nejenom já, ale také Nietzsche nemluví tak, že to je konec, nýbrž říká, že je cesta ven. Ta cesta ovšem musí být provázena, dokonce musí být založena na skepsi vůči té morálce. A to znamená skepsi vůči převzaté religiozitě, skepsi vůči křesťanskému bohu, pseudobohu, který je udělán ne rukama, ale myšlenkami. A nihilismus v tomto smyslu – my se k tomu ještě vrátíme – nihilismus je založen, jeho kořeny jsou založeny v tom, že jste opustili Boha živého a že jste si vymysleli svého křesťanského pseudoboha. To je ten nihilismus. A nihilismus spočívá v tom, že tohoto křesťanského pseudoboha tento svět už neuznává. A už ho nikdo pořádně poctivě nemůže uznávat a vyznávat. A že tedy je to *flatus vocis* a že už to je jenom taková formule, a že už to nikdo nemůže brát vážně. A když něco nemůžete brát vážně, tak poctivě se musíte od toho odklonit. To je ta poctivost, to je ta opravdovost, která vás nenechá u té modloslužby, u toho modloslužebnictví. Nenechá vás tam, poněvadž máte tu vypěstovanou a převzali jste od té velké tradice to myšlení, které chce pravdu, pravdivost, opravdovost. Vy už nemůžete nebýt opravdoví. A když jste opravdoví, tak už nemůžete věřit na toho pseudoboha.

A kde se ten pseudobůh vzal, to je opět – k tomu se vrátím příště – to je v Řecku. Tam ta vražda *arché* v elejské filosofii, Parmenidés a další. To zbavení *arché* života. Původně *arché* je oživená, a teď *arché* je chápána jako bůh nebo aspoň zdroj božstev. A teď tento základ všeho, a zejména božstev, je mrtvý, je umrtvený.

A teď takový atomista řekne: Ano, bohové jsou také složeni z atomů, ale jemnějších. Ale je to jenom zdání, podobně jako člověk je zdání a pes je zdání, všechno je zdání, ve skutečnosti jen atomy a prázdno. Některé větší atomy, hrubší atomy, některé jemnější atomy. To je to, co je zdrojem toho nihilismu.

A křesťané, co udělali? Oni to celé spolkli. Oni se přizpůsobili tomuto myšlení. Oni si toho Platóna a toho Aristotela osvojili a dodnes myslí platónsky a aristotelsky. A teď to rozpoznáme, teď je jasné, že už to dál nejde. A to je ten nihilismus. Bůh je *nihil*, Bůh je nic.

To je jedna stránka věci. Nihilismus má tedy svůj zdroj v Řecku a křesťané ten jed – ten jed není z Judeje, jak psal Machar, nýbrž ten jed je z Řecka. A křesťané se naučili užívat tohoto jedu na vysoké úrovni – Augustin, Tomáš Akvinský a další – tak jako se Římané naučili jíst z olověného nádobí. A vyhynuli, protože netušili, že to je jed.

Jsem to trochu moc dramatizoval, příště pokračování.